

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 22. juni 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Knut H. Kallerud
dommer Ingvald Falch
dommer Kine Steinsvik
konstituert dommer Hedda Remen

HR-2023-1172-A, (sak nr. 23-001544SIV-HRET)
Anke over Gulating lagmannsretts dom 10. november 2022

A (advokat Arild Christian Dyngeland)

mot

B (advokat Jacob André Telvik Nødseth – til
prøve)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Konstituert dommer **Remen:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder krav om oppreisningserstatning etter sovevoldtekt. Den reiser særlig spørsmål om betydningen av at skadevolder og skadelidte er barn.
- (3) A ble 30. mars 2022 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 292 bokstav a, jf. § 291 bokstav b. Grunnlaget er beskrevet slik:
- «Natt til søndag 7. november 2021, på bopel i X kommune, førte han en eller flere fingre og deretter penis inn i skjeden til B, til tross for at hun sov og var ute av stand til å motsette seg handlingene.»
- (4) Ved Sogn og Fjordane tingretts dom 24. mai 2022 ble A dømt i samsvar med tiltalen til ungdomsstraff med en gjennomføringstid på to år, subsidiært fengsel i to år. Ved avgjørelsen av det sivile kravet tok tingretten utgangspunkt i den veiledende normen for voldtekt, et beløp tilsvarende to ganger folketrygdens grunnbeløp (2 G), på domstidspunktet beregnet til 210 000 kroner. Tingretten reduserte beløpet til 150 000 kroner, jf. skadeserstatningsloven § 1-1. Retten la særlig vekt på As unge alder og hans økonomiske situasjon.
- (5) A anket dommen til Gulating lagmannsrett. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og det sivile kravet. Lagmannsretten avsa dom 10. november 2022 med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.2006, dømmes for overtredelse av straffeloven § 292 bokstav a, jf. § 291 bokstav b til ungdomsstraff som gjennomføres i en periode på 2 år. Subsidiær fengselsstraff settes til 2 – to – år.
2. A, født 00.00.2006, dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale 220 000 – tohundreogtjuetusen kroner – i oppreisning til B.»
- (6) Ved avgjørelsen av oppreisningskravet kom lagmannsretten til at det på grunn av sakens alvor ikke var grunnlag for å fravike normen på 2 G, avrundet til 220 000 kroner.
- (7) A har anket avgjørelsen av det sivile kravet til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen og saksbehandlingen.
- (8) Behandlingen av saken følger reglene i tvisteloven, jf. straffeprosessloven § 435.
- (9) I november 2022 søkte B Kontoret for voldsoffererstatning om erstatning fra staten. Det er opplyst at behandlingen av søknaden er stilt i bero i påvente av Høyesteretts avgjørelse i saken her. Den dagjeldende lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) ble 1. januar 2023 avløst av lov 17. juni 2022 nr. 57 om erstatning fra staten til voldsutsatte (voldserstatningsloven). Det følger av voldserstatningsloven § 18 at voldsoffererstatningslovens regler kommer til anvendelse ved behandlingen av Bs søknad.

Partenes syn på saken

- (10) Den ankende part – A – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (11) Oppreisningsbeløpet i lagmannsrettens dom må i samsvar med skadeserstatningsloven § 1-1 nedsettes til om lag 40 prosent av hensyn til As alder, særlige sårbarhet og manglende økonomiske evne.
- (12) Ved utmålingen av oppreisningserstatningen har lagmannsretten uriktig og i strid med § 1-1 tatt utgangspunkt i den generelle normen på 2 G for fastsettelse av oppreisningserstatning ved voldtekt. Bruk av standardisert utmåling beregnet på en voksen skadevolder er også i strid med Grunnloven § 104 og FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) artikkel 3 om hensynet til barnets beste.
- (13) At det må tas hensyn til at B var et barn på handlingstidspunktet, er ikke til hinder for at beløpet reduseres fordi A var et barn.
- (14) Subsidiært må lagmannsrettens avgjørelse oppheves på grunn av mangelfulle domsgrunner. Lagmannsrettens konkrete vurdering bygger bare på sakens alvor. Vurderingen er ikke bred nok, da den helt utelater sentrale momenter av betydning for vurderingen av barnets beste. Dette er en saksbehandlingsfeil som hindrer full prøving av anken.
- (15) A har nedlagt slik påstand:
- «1. Oppreisningserstatning idømt A i Gulating lagmannsretts dom av 10. november 2022 nedsettes.
  2. Subsidiært: Gulating lagmannsretts dom, domsslutningens punkt 2, oppheves.»
- (16) Ankemotparten – B – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (17) Det er ikke grunnlag for å nedsette oppreisningsbeløpet som lagmannsretten tilkjente.
- (18) Utgangspunktet for utmålingen må være den fastsatte normen på 2 G. Det skal også foretas en konkret helhetsvurdering i medhold av regelen i § 1-1, som er slik utformet at den gir rom for å ivareta hensynet til barnets beste etter Grunnloven og barnekonvensjonen. Det følger av lovbestemmelsens forarbeider og av rettspraksis at det skal mye til for å lempe barns erstatningsansvar når kravet knytter seg til alvorlige straffbare handlinger.
- (19) Ved vurderingen av lempings spørsmålet må det tas hensyn til at også B var et barn på handlingstidspunktet. Det er videre skjerpene at A har begått et tillitsbrudd, og at han har forverret situasjonen for B ved sin opptreden etter hendelsen. Det må også legges vekt på at B har vært preget psykisk av hendelsen. Blant annet har hun fått en PTSD-diagnose.
- (20) Lagmannsretten har ikke begått saksbehandlingsfeil ved fastsettelsen av oppreisningserstatningens størrelse.
- (21) B har nedlagt slik påstand:
- «Anken forkastes.»

Mitt syn på saken

Saksforholdet og problemstillingen

- (22) Ved avgjørelsen av det sivile kravet og straffekravet la tingretten og lagmannsretten til grunn Bs forklaring om faktum. Tingrettens beskrivelse av det sentrale hendelsesforløpet, med tilslutning fra lagmannsretten, er slik:

«Etter å ha kjent hverandre noen måneder, ble tiltalte og fornærmede venner sommeren 2021. Fornærmede beskriver dem som bestevenner fra høsten 2021. Den 6. november 2021 var de på samme fest, og begge inntok alkohol. Etter at festen var slutt og fornærmede kom hjem, var hun, ifølge egen forklaring, på stigende rus. Hun ønsket å fortsette festen og kontaktet tiltalte og ga uttrykk for at hun ville komme på besøk. De er enige om at tiltalte var avvisende til dette, men at hun etter hvert fikk mast seg til å komme. Hun dro deretter hjem til tiltalte, og hadde med seg en vinflaske og chips. Hun ankom litt etter kl. 04.00. De ble sittende i sofaen og prate. Tilstede hos tiltalte var også C, som sov i tiltaltes seng.

Fornærmede ble etter hvert også trett. Hun la seg da i en 90 cm bred gjesteseng og sovnet. Før hun la seg tok hun av seg buksen, men beholdt genseren, trusen og sokkene på.

Tiltalte og fornærmede har forklart seg ulikt om hva som deretter skjedde.

I følge fornærmede sa tiltalte at han skulle legge seg på sofaen. Hun våknet imidlertid på et tidspunkt av at han lå i sengen sammen med henne og at han hadde fingrene inne i skjeden hennes. Hun trakk seg unna, dyttet bort hånden hans og sa 'nei'. Hun mener å huske at han da sluttet og at hun så sovnet igjen. Hun våknet deretter på nytt ved at han lå oppå henne. Hun lå da selv på magen. Han spurte om han fikk lov. Hun svarte 'nei' og argumenterte med at hun hadde klamydia. Han svarte at det ikke gjorde noe. Hun sa 'nei' og dyttet ham av seg, la seg på siden med hodet mot veggen og sovnet igjen. Tiltalte ble da liggende på siden bak henne. Fornærmede våknet så av at hun merket at han stakk sin penis inn i skjeden hennes. Hun opplevde det som at han førte den inn og ut i inntil 10 sekunder, før hun fikk dratt seg vekk. Hun snudde seg deretter over på den andre siden, vendt mot tiltalte, og sovnet igjen. Ifølge fornærmede hadde hun trusen på hele tiden, men tiltalte hadde dratt den til siden. Rundt klokken 09.00 våknet hun igjen, gikk da ut av sengen og la seg på sofaen. Kort tid senere ble hun kjørt hjem av C, som da hadde våknet og stått opp.

Fornærmede sa ikke noe om hva som hadde skjedd, før i en samtale med noen venninner onsdag den 9. november 2021. Samme kveld fulgte venninnene henne til overgrepsmottaket i Y.»

- (23) På tidspunktet for hendelsen var A 15 år og ni måneder gammel, og B var 16 år og fire måneder gammel. Spørsmålet for Høyesterett er hvilket oppreisningsansvar «det finnes rimelig» at A skal dekke etter skadeserstatningsloven § 1-1 om barns ansvar.
- (24) Saken for Høyesterett er tilstrekkelig opplyst til at det kan avsies realitetsdom.

Rettslige utgangspunkter

Skadeserstatningsloven § 1-1

(25) Skadeserstatningsloven § 1-1 lyder slik:

«Barn og ungdom under 18 år plikter å erstatte skade som de volder forsettlig eller uaktsomt, for så vidt det finnes rimelig under hensyn til alder, utvikling, utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers.»

(26) Bestemmelsen er en særregel om barns erstatningsrettslige ansvar og regulerer både ansvarsgrunnlaget og omfanget av ansvaret, jf. HR-2018-1014-A avsnitt 27.

(27) Dommen avklarer anvendelsen av § 1-1 på flere punkter av betydning også for vår sak. Jeg vil derfor først se nærmere på enkelte sider av den.

(28) Avsnitt 30 angir vurderingstemaet ved fastsettelsen av ansvarets omfang:

«Når grunnvilkåret om ansvarsgrunnlag i § 1-1 er oppfylt, vil det etter ordlyden i bestemmelsen bero på en rimelighetsvurdering om skadevolderen skal pålegges fullt ansvar eller om ansvaret skal settes ned, eventuelt falle helt bort. Det skal foretas en bred helhetsvurdering, som innebærer at interessene til en mindreårig skadevolder skal tillegges større vekt enn det som følger av de vanlige reglene om erstatning for voksne skadevoldere. Utgangspunktet i erstatningsretten om full erstatning til skadelidte må balanseres mot hvilket ansvar det er rimelig å pålegge et barn.»

(29) I dommen drøftes også spørsmålet om § 1-1 omfatter både ansvar for økonomisk og ikke-økonomisk skade. Førstvoterende konkluderer i avsnitt 44 med at det er anledning til å pålegge et barn oppreisningsansvar dersom de generelle vilkårene i skadeserstatningsloven § 3-5 er oppfylt, i alle fall for barn over den kriminelle lavalder. At § 3-5 supplerer § 1-1 hvor det er spørsmål om å ilegge et barn ansvar for oppreisningserstatning, er også lagt til grunn i HR-2018-1909-A avsnitt 68.

(30) Det fremgår dernest av avsnitt 47 at grensen for bruk av den generelle lempingsregelen i skadeserstatningsloven § 5-2 er «klart høyere» enn for å redusere ansvaret etter den rimelighetsvurderingen som skal foretas etter § 1-1. Følgelig vil rettspraksis knyttet til § 5-2 ha begrenset betydning for forståelsen av § 1-1.

(31) Etter å ha gjort rede for vernet av barns rettigheter i Grunnloven og i barnekonvensjonen, uttaler førstvoterende i avsnitt 54:

«Oppsummert legger jeg til grunn at skadeserstatningsloven § 1-1 er utformet slik at den gir rom for den fleksibiliteten som er nødvendig for å ivareta forpliktelsene overfor barn etter Grunnloven og barnekonvensjonen. Både ved vurderingen av grunnvilkåret og ved fastsettelsen av erstatningens omfang må det ses hen til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Ved erstatningsansvar som følge av kriminelle handlinger skal derfor blant annet hensynene til rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet tillegges vekt. Hensynene vil inngå i den rimelighetsvurderingen som skal foretas, men det er ikke påkrevd at disse blir tillagt avgjørende vekt. Dersom erstatningskravet knytter seg til alvorlige straffbare handlinger, kreves det betydelig mer for å unnlate å pålegge ansvar eller utmåle en lavere erstatning enn ellers.»

- (32) Jeg bygger i fortsettelsen på den generelle forståelsen av skadeserstatningsloven § 1-1 som det her er gitt uttrykk for.

Skadeserstatningsloven § 3-5

- (33) Skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd første punktum har slik utforming:

«Den som forsettlig eller grovt aktløst har
 a. voldt skade på person
 b. tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3,
 kan – uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 eller standardisert erstatning etter § 3-2a – pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art.»

- (34) Det følger av rettspraksis at dersom vilkårene først er oppfylt, skal oppreisning normalt tilkjennes, selv om det i loven står «kan», jf. for eksempel Rt-2014-745 avsnitt 25.
- (35) Etter rettspraksis skal det særlig legges vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolderens skyld, skadelidtes subjektive opplevelse av krenkelsen samt arten og omfanget av de påførte skadevirkningene, jf. HR-2016-2492-A avsnitt 26 med videre henvisninger.
- (36) Den brede helhetsvurderingen som skal foretas etter § 1-1, vil langt på vei inkludere de samme momentene som er relevante etter § 3-5. Betydningen av § 1-1 ved utmåling av oppreisning ligger, slik jeg ser det, først og fremst i at hensynet til skadevolders alder skal tillegges særlig vekt.
- (37) Ved fastsettelsen av oppreisningsbeløp må domstolene se hen til formålene bak oppreisningsinstituttet. Oppreisningserstatningen har en straffende funksjon overfor skadevolder. Den skal også ha en forebyggende funksjon ved at utsiktene til å bli holdt erstatningsrettslig ansvarlig oppfordrer en mulig skadevolder til større aktsomhet. Oppreisningserstatningen gir videre uttrykk for samfunnets kritikk av den skadevoldende handling. Ikke minst skal oppreisningen fungere som kompensasjon for skadelidte for den tort og smerte den skadevoldende handlingen har påført ham eller henne.

Det normerte oppreisningsnivået for voldtekt

- (38) I Rt-1988-532 la Høyesterett første gang til grunn at det skulle gjelde en normering av oppreisningsbeløp som tilkjennes skadelidte i voldtektssaker. Normalerstatningen ble da satt til 30 000 kroner. Beløpet er senere økt flere ganger. Begrunnelsen for normeringen var at de prosessuelle rammene for pådømmelse av oppreisningskrav i straffesak gjorde det vanskelig å få tilfredsstillende belyst viktige forhold av betydning for utmålingen på samme måte som i en sivil sak. Førstvoterende understreket at normen skulle være veiledende, og at det selvsagt ville være adgang til å fastsette både et høyere og et lavere beløp når særlige forhold måtte tilsi det. Han forutsatte imidlertid at det «skal noe til» for å fravike normen dersom hensikten med en normering skal oppnås. Dette synspunktet er fulgt opp i praksis.

- (39) Betydningen av skadeserstatningsloven § 3-5 som utmålingsregel reduseres følgelig på de områdene hvor det gjelder en normert oppreisningserstatning.
- (40) Den generelle normen er utviklet med tanke på voksne skadevoldere. Jeg viser til HR-2018-1014-A avsnitt 57, der førstvoterende trekker den slutning at nivået «ikke nødvendigvis har direkte overføringsverdi ved utmålingen etter § 1-1». I den saken var skadevolder 15 og et halvt år gammel, men oppreisningsbeløpet ble likevel fastsatt lik normen på 200 000 kroner for oppreisning etter forsettlig drap, da Høyesterett etter en konkret vurdering ikke fant grunn til å redusere ansvaret.
- (41) Heller ikke i HR-2022-980-A, som gjaldt voldtekt, ble det normerte beløpet redusert, til tross for at skadevolder var et barn. Det ble lagt avgjørende vekt på den skadevoldende handlingens alvor. Derimot ble beløpet økt fordi skadelidte var et barn, jf. avsnitt 54.
- (42) Også i Rt-2011-743 ble det normerte beløpet hevet fordi fornærmede i en voldtektssak var et barn. Det heter i avsnitt 22 at fornærmedes alder kan være særlig grunn til å fravike normen, og at «det nokså gjennomgående er riktig med en forhøyet oppreisningserstatning der offeret er mindreårig – under 18 år».
- (43) I HR-2022-980-A avgjorde Høyesterett at den normerte oppreisningserstatningen skulle tilsvare 2 G. Det ble lagt vekt på at fordelingen med en G-normering er at den gjenspeiler den allmenne lønns- og velstandsutviklingen, og at den er enkel å praktisere, jf. avsnitt 47.

Betydningen av barnets beste etter Grunnloven og barnekonvensjonen

- (44) Det følger av Grunnloven § 104 andre ledd og av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved avgjørelser som gjelder barnet. Skadeserstatningsloven § 1-1 må derfor tolkes og anvendes med dette som bakgrunn, jf. HR-2018-1014-A avsnitt 50. Som påpekt i avsnitt 54, som jeg tidligere har gjengitt, er bestemmelsen i § 1-1 utformet slik at den gir rom for den fleksibiliteten som er nødvendig for å ivareta hensynet til barnets beste.
- (45) At barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, betyr likevel ikke at dette i alle tilfeller skal ha avgjørende vekt. I hvilken grad hensynet til barnets beste slår gjennom, beror på en konkret vurdering og avveining av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende, jf. 2018-dommen avsnitt 51.
- (46) Jeg nevner også at det følger av barnekonvensjonen artikkel 40 at sanksjoner mot barn skal være forholdsmessige.

Oppsummering

- (47) På bakgrunn av de rettslige utgangspunktene jeg nå har gjennomgått, legger jeg til grunn at også en skadevolder som er barn, kan dømmes til å betale oppreisningserstatning til skadelidte når vilkårene etter skadeserstatningsloven § 3-5 ellers er oppfylt. Ved fastsettelsen av oppreisningsbeløpets størrelse tas utgangspunkt i skadeserstatningsloven § 1-1. Hensynet til barnets beste skal tillegges stor vekt ved utmålingen, men vil ikke

nødvendigvis være avgjørende. Hvilken betydning det skal få for utmålingen av oppreisningserstatningen at skadevolder eller skadelidte, eventuelt begge to, er barn, beror på en konkret vurdering med utgangspunkt i de momentene som § 1-1 angir. Der det i rettspraksis er fastsatt en norm for handlingen, danner normen et utgangspunkt for nivået før justering med bakgrunn i skadevolders og skadelidtes alder. Den konkrete anvendelsen av § 1-1 vil gjennomgående innebære at det skal mindre til for å fravike normen enn når skadevolder og skadelidte er voksne mennesker.

Den konkrete vurderingen

- (48) Det er ikke tvilsomt at vilkårene foreligger for å idømme A oppreisningserstatning etter skadeserstatningsloven § 1-1 jf. § 3-5.
- (49) Spørsmålet for Høyesterett er hvor stort ansvar det er rimelig å pålegge A etter § 1-1 «under hensyn til alder, utvikling, utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers».
- (50) Normen for oppreisningserstatning ved voldtekt er som nevnt 2 G. Med det grunnbeløpet som gjelder på domstidspunktet, 118 620 kroner, utgjør det normerte beløpet etter avrundning 240 000 kroner. Som nevnt er normen utformet med tanke på at skadevolder og skadelidte er voksne mennesker, og jeg understreker at beløpet derfor er et utgangspunkt.
- (51) Jeg ser først på betydningen av at *skadelidte* i vår sak er et barn, en omstendighet som omfattes av henvisningen i § 1-1 til «forholdene ellers». Jeg legger til grunn at dette barnets beste her tilsier at oppreisningsbeløpet forhøyes, for å kompensere for at belastningen ved handlingen må antas å ha vært større for henne enn den ville vært for en voksen. En voldtektshandling vil være særlig skremmende for et barn, og skadepotensialet er større. Konkret er det opplyst at skadelidte har vært preget psykisk av hendelsen og som følge av den har fått en PTSD-diagnose. Dette er ikke bestridt. Som det fremgår av det jeg allerede har sagt, er det også i rettspraksis lagt til grunn at det normerte beløpet kan fravikes oppover når skadelidte er et barn, jf. HR-2022-980-A avsnitt 54 og Rt-2011-743 avsnitt 22 med videre henvisninger.
- (52) På denne bakgrunn er jeg kommet til at oppreisningsbeløpet i vår sak – før justering for skadevolders alder – bør heves til 260 000 kroner.
- (53) Jeg går så over til vurderingen av hvilken betydning *skadevolders* alder, utvikling, utvist adferd og økonomiske evne må få for oppreisningserstatningens størrelse.
- (54) I dette perspektivet legger jeg til grunn at hensynet til barnets beste tilsier at oppreisningsbeløpet reduseres, slik at belastningen ved en betalingsforpliktelse blir mindre.
- (55) Innledningsvis bemerker jeg at det ved valget av straffereaksjon er tatt betydelig hensyn til barnets beste ved at A ble idømt ungdomsstraff og ikke ubetinget fengsel, som ville vært resultatet om han hadde vært voksen. At det er tatt hensyn til barnets beste ved avgjørelsen av straffekravet, utelukker etter mitt syn ikke at også erstatningsansvaret reduseres på grunn av skadevolders alder. Straffekravet og det sivile kravet er to ulike krav som må vurderes hver for seg.

- (56) Jeg minner om at A på handlingstidspunktet var 15 år og ni måneder gammel, altså bare noe over den kriminelle lavalderen. Så ung alder tilsier etter mitt syn en reduksjon av det ansvaret en voksen skadevolder ville ha blitt idømt i en tilsvarende situasjon. En femtenåring har begrenset livserfaring og modenhet, og har derfor i utgangspunktet mindre evne enn en voksen til å kontrollere følelser, forstå situasjoner og overskue konsekvensene av sine handlinger. Det er et grunnleggende syn i forarbeidene til § 1-1 at «barn ikke på samme måte som voksne kan holdes ansvarlige for sine handlinger», jf. NUT 1964: 2 side 8. Senere er det skjedd en ytterligere utvikling i synet på barns ansvar strafferettslig så vel som erstatningsrettslig, ved at hensynet til barnets beste nå tillegges større vekt. Jo yngre barnet er, jo større grunn er det til å legge vekt på alderen som begrunnelse for å begrense ansvaret.
- (57) Det er på det rene at A på grunn av ung alder ikke har økonomisk evne til å bære et erstatningsansvar i dag. Han er elev på videregående skole og uten inntekt og formue. I rettspraksis er det lagt til grunn at det kan tas hensyn til fremtidige inntektsmuligheter hos skadevolder, jf. HR-2018-1014-A avsnitt 65. I vår sak er det opplyst at A har gode evner og gjør det bra på skolen. Det er likevel vanskelig å bedømme hans fremtidige inntektsmuligheter basert på situasjonen i dag. Utlendingsmyndighetene har forhåndsvarslet A om utvisning på grunn av straffesaken.
- (58) Det er videre på det rene at A har hatt en vanskelig oppvekst. Han kom til Norge som syrisk flyktning i 2015 og har deretter i store deler av tiden vært under barnevernets omsorg. På denne bakgrunn må han bedømmes som særlig sårbar, også mer enn det som generelt vil gjelde for et barn på hans alder.
- (59) Hensynet til rehabilitering av A tilsier også en reduksjon av ansvaret. Erstatningsplikten må ikke bli så tyngende for ham at oppfyllelsen av ansvaret vil vanskeliggjøre en reintegrering i samfunnet når ungdomsstraffen er gjennomført.
- (60) På den annen side er det grunn til å vise forsiktighet med å redusere ansvaret når det er knyttet til alvorlige straffbare handlinger, jf. HR-2022-980-A avsnitt 53 og HR-2018-1014-A avsnitt 54. Som nevnt ble skadevolders ansvar i disse dommene ikke redusert. I 2018-saken var skadevolder enda yngre enn i vår sak, men saken gjaldt to knivdrap og var betydelig mer alvorlig. I 2022-saken var skadevolder eldre enn i vår sak – 17 år og ni måneder gammel. Den saken gjaldt også voldtekt, men den var grovere enn vår sak, og skadelidte var mye yngre enn skadevolderen – bare 14 år og én måned. Også vår sak er alvorlig, men jeg finner likevel ikke at sakens alvor er til hinder for en reduksjon av ansvaret når alle omstendigheter tas i betraktning.
- (61) B har gjort gjeldende at As atferd etter domfellelsen har vært en tilleggsbelastning for henne som må tas i betraktning i skjerpene retning. Jeg bemerker at det dreier seg om forhold som ikke har direkte tilknytning til den straffbare handlingen. De er sparsomt belyst for Høyesterett og er heller ikke berørt i tingrettens og lagmannsrettens dommer. Jeg finner det derfor vanskelig å legge vekt på disse.
- (62) Etter en samlet vurdering er jeg kommet til at oppreisningsbeløpet settes til 160 000 kroner, som utgjør om lag 60 prosent av det en voksen skadevolder hadde måttet betale. Dette resultatet representerer etter mitt syn en rimelig avveining av de kryssende hensynene. B får et betydelig beløp som reflekterer den belastningen som handlingen har påført henne, slik at reparasjonshensynet er ivaretatt. Og selv om beløpet er redusert av

hensyn til As alder og økonomi, ivaretas hensynene bak oppreisningserstatningen. Beløpet er også stort nok til å gi tilstrekkelig uttrykk for samfunnets kritikk.

- (63) Høyesterett har i flere avgjørelser vist til at skadelidtes interesse til en viss grad er ivaretatt ved voldsoffererstatningsloven, som fra 1. januar 2023 ble erstattet av voldserstatningsloven. Etter mitt syn tilsier lovenes subsidiære karakter at domstolen fastsetter den oppreisningen som erstatningsrettslig finnes riktig, uten å se hen til hvilken betydning den statlige ordningen kan få dersom det søkes om dekning der. Jeg finner derfor ikke grunn til å gå nærmere inn på ordningen.

Konklusjon

- (64) Oppreisningsbeløpet som A tilpliktes å betale til B, settes til 160 000 kroner. Anken har derfor ført frem.
- (65) Jeg stemmer for slik

D O M :

A dømmes til å betale 160 000 – etthundreogsekstitusen – kroner i oppreisningserstatning til B innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.

- (66) Dommer **Kallerud:**

Dissens

- (67) Jeg er kommet til et annet resultat. Etter min oppfatning er det ikke grunnlag for å redusere skadevolderens oppreisningsansvar.
- (68) Jeg ser først på de *hensyn* som gjør seg gjeldende og hva som etter mitt syn mer overordnet følger av rettskildene.
- (69) *Bakgrunnen for den normerte oppreisningserstatningen* ved voldtekt er, som førstvoterende har pekt på, et ønske om å forenkle bevisføringen under straffesaken om forhold som kan ha betydning for utmålingen av oppreisningen. Særlig gjelder det skadevirkningene ved krenkelsen og skadevolderens økonomiske evne, jf. Rt-1988-532 hvor erstatningsbeløpet for første gang ble normert. I rettspraksis er det understreket at det skal være en høy terskel for å fravike det normerte oppreisningsbeløpet. Som førstvoterende nevner, ble det allerede i 1988-dommen understreket at «det skal noe til» for å utmåle et annet beløp enn det standardiserte fordi hensikten med normering ellers ikke vil nås. I Rt-2011-743 avsnitt 22 heter det under henvisning til tidligere praksis at «[f]ormålet med den veiledende normen tilsier at den bare fravikes der det foreligger særlige grunner». Også avgjørelsen i HR-2018-1014-A, som jeg straks kommer tilbake til, underbygger at det skal mye til for å idømme et annet oppreisningsbeløp enn det standardiserte. Som fremhevet så sent som i HR-2023-1035-A avsnitt 38 vil differensiering av erstatningsbeløpene «i stor utstrekning undergrave standardordningen».

- (70) De hensyn som begrunner normering av oppreisningserstatningen for voksne skadevoldere gjør seg minst like sterkt gjeldende i tilfeller der den erstatningsansvarlige er mindreårig. I alle fall mener jeg det må gjelde ved et lovbrudd som voldtekt. Utmålingsmomentene i skadeserstatningsloven § 1-1 endrer ikke på dette. I tillegg til den betydelige forenkling som ligger i standardisering taler hensynet til skadelidte med styrke mot å redusere erstatningen på grunn av skadevolderens alder. I alle fall som et utgangspunkt er det vanskelig å godta at den som har vært utsatt for et seksuelt overgrep får lavere erstatning utelukkende fordi overgriperen er mindreårig. Nettopp usikkerhet knyttet til skadevirkningene ved slike krenkelser, og til skadevolderens økonomiske evne, tilsier varsomhet med å differensiere det normerte oppreisningsnivået etter overgriperens alder.
- (71) I saken her er altså både skadevolderen og skadelidte barn i lovens forstand. I HR-2018-1014-A, som jeg allerede har vært inne på, avklares om *styrkingen av barns rettigheter i Grunnloven og barnekonvensjonen* begrenser adgangen til å pålegge mindreårige erstatningsansvar. Jeg viser til oppsummeringen i avsnitt 54 som også førstvoterende har sitert. Jeg fremhever spesielt det som sies i siste setning i dette avsnittet om at det kreves «betydelig mer» enn ellers for å utmåle en lavere erstatning etter «alvorlige straffbare handlinger». Det er klart at saken her gjelder et alvorlig lovbrudd – skadevolderen har voldtatt den mindreårige skadelidte.
- (72) Et tilleggsmoment er at i dette tilfellet har hensynet til barnets beste fått betydelig gjennomslag ved at skadevolderen har blitt idømt ungdomsstraff istedenfor ubetinget fengsel.
- (73) Som det har fremgått, mener jeg det skal mye til for å redusere en standardisert oppreisningserstatning ut fra skadevolderens alder alene. Her er det tale om en normert oppreisningserstatning av begrenset omfang. Jeg er da ikke enig i at så ung alder som 15 år og ni måneder i seg selv tilsier redusert erstatningsansvar slik jeg oppfatter at førstvoterende gir uttrykk for i avsnitt 56. Slik jeg ser det, bør altså vurderingen være mindre åpen enn det førstvoterende gir uttrykk for i sin oppsummering i avsnitt 47.
- (74) Også når det gjelder *den konkrete vurderingen* av saken her gir HR-2018-1014-A etter min oppfatning atskillig veiledning. I avsnitt 57 heter det at oppreisning fastsatt i medhold av § 3-5, hvor skadevolderen har vært voksen, «ikke nødvendigvis har direkte overføringsverdi ved utmålingen etter § 1-1». Likevel ble den 15 og et halvt år gamle skadevolderen – han var altså omtrent like gammel som A – idømt fullt erstatningsansvar for gravferdsutgifter etter å ha begått to forsettlig drap. Han ble også idømt standardisert oppreisning til syv etterlatte med i alt 1,4 millioner kroner. Saken var langt alvorligere enn saken her, men erstatningsbeløpet var også vesentlig høyere. Jeg viser til gjennomgangen i dommen av de hensyn som gjør seg gjeldende og nøyer meg med å konstatere at avgjørelsen – slik jeg ser det – klart trekker i retning av at heller ikke i saken her bør erstatningen reduseres. Også i HR-2022-980-A ble det standardiserte erstatningsnivået lagt til grunn til tross for skadevolderens unge alder. Det er altså ingen eksempler på at Høyesterett har redusert standarderstatningen ut fra skadevolderens alder. Praksis knyttet til psykotiske skadevoldere uten arbeidsevne legger jeg ikke vekt på.
- (75) Selv om A er uten økonomisk evne i dag og har en vanskelig bakgrunn, er det ikke grunnlag for å anta annet enn at han – som andre godt utrustede ungdommer – vil komme i lønnet arbeid og kan bære et begrenset erstatningsansvar. Jeg viser her til HR-2018-1014-A avsnitt 65 som åpner for «å se hen til fremtidige inntektsmuligheter».

Førstvoterende nevner at A er forhåndsvarslet om utvisning. Jeg har vanskelig for å legge vekt på dette, i noen retning.

- (76) Rent praktisk må en regne med at et oppreisningsansvar som i saken her vil bli gjort opp gjennom en nedbetalingsordning fra det tidspunkt den unge skadevolderen får inntekter. Ved et eventuelt utleggstrekk gjelder dekningslovens § 2-7 som blant annet sikrer «det som med rimelighet trengs til underhold av skyldneren og skyldnerens husstand». Forskjellen mellom det standardiserte oppreisningsbeløpet og beløpet førstvoterende går inn for, vil derfor først og fremst bestå i at nedbetalingen vil måtte foregå over lengre tid. At skadevolderen etter mitt resultat vil måtte nedbetale erstatningen over noe lengre tid kan vanskelig tenkes å ha særlig betydning for hans «reintegrering i samfunnet» slik førstvoterende er inne på i avsnitt 59.
- (77) Samlet sett er det etter mitt skjønn rimelig at As oppreisningsansvar settes til samme beløp som ellers etter voldtekt. Selv om et slikt ansvar vil være tyngende for ham, er vi på et felt der hensynet til skadelidte må tillegges betydelig vekt; ikke minst fordi hun er mindreårig. Riktignok vil hennes økonomiske vern være sikret gjennom voldsoffererstatningsloven – nå voldserstatningsloven. Men jeg er enig med førstvoterende i at det ikke er grunn til å trekke inn dette i vurderingen her.
- (78) Førstvoterende har økt erstatningen med 20 000 kroner fordi skadelidte er mindreårig. Slik rettstilstanden er avklart i Rt-2011-743 avsnitt 22 – sitert av førstvoterende i avsnitt 42 – har jeg ikke bemerkninger til dette.
- (79) Jeg mener etter dette at riktig erstatning ville være 2 G i samsvar med lagmannsrettens dom med et påslag fordi skadelidte er mindreårig. B har imidlertid ikke anket. Min konklusjon må derfor bli at As anke forkastes.
- (80) Dommer **Steinsvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, konstituert dommer Remen.
- (81) Dommer **Falch:** Likeså.
- (82) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Kallerud.
- (83) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

A dømmes til å betale 160 000 – etthundreogsekstitusen – kroner i oppreisningserstatning til B innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.